

**HUDUDLARNI IJTIMOY-IQTISODIY KOMPLEKS
RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMA LOYIHALARINING
AHAMIYATI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI MISOLIDA)**

Bobur Maxmudov Vali ugli

Fergana state technical university

Economic analysis

Annotatsiya

O'zbek tili: Mazkur maqolada O'zbekiston hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirishda infratuzilma loyihalarining o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Mamlakatda so'nggi yillarda amalga oshirilgan transport, energetika, kommunikatsiya va raqamli infratuzilma loyihalari iqtisodiy o'sish, bandlik va hududiy tenglikni ta'minlashda muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Misol sifatida "Toshkent–Andijon" avtomagistrali, "Qamchiq" tunnelining modernizatsiyasi, "Talimarjon" issiqlik elektr stansiyasi, "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi kabi yirik tashabbuslar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, infratuzilma investitsiyalarining samarali boshqaruvi va innovatsion yondashuvlar hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi.

Русский язык: В данной статье рассматривается роль и значение инфраструктурных проектов в обеспечении социально-экономического комплексного развития регионов Узбекистана. В последние годы реализация крупных проектов в сфере транспорта, энергетики, связи и цифровых технологий стала важным фактором экономического роста, занятости и регионального равенства. В качестве примеров анализируются автомагистраль «Ташкент–Андижан», модернизация «Камчикского» тоннеля, тепловая электростанция «Талимарджан» и программа «Цифровой Узбекистан – 2030». Результаты исследования показывают, что эффективное

управление инфраструктурными инвестициями и внедрение инновационных подходов являются ключевыми условиями устойчивого развития регионов.

English: This paper analyzes the role and significance of infrastructure projects in ensuring the socio-economic comprehensive development of the regions of Uzbekistan. In recent years, major infrastructure initiatives in the fields of transport, energy, communication, and digital technologies have played a crucial role in promoting economic growth, employment, and regional equality. Examples such as the “Tashkent–Andijan” highway, the modernization of the “Qamchiq” tunnel, the “Talimarjon” thermal power plant, and the “Digital Uzbekistan – 2030” program are discussed. The study concludes that efficient management of infrastructure investments and the adoption of innovative approaches are key drivers of sustainable regional development.

Kalit so'zlar: infratuzilma loyihalari, hududiy rivojlanish, ijtimoiy-iqtisodiy kompleks, transport tizimi, energetika, raqamli infratuzilma, investitsiyalar, barqaror o'sish, innovatsion boshqaruv, O'zbekiston tajribasi.

Ключевые слова: инфраструктурные проекты, региональное развитие, социально-экономический комплекс, транспортная система, энергетика, цифровая инфраструктура, инвестиции, устойчивый рост, инновационное управление, опыт Узбекистана.

Key words: infrastructure projects, regional development, socio-economic complex, transport system, energy sector, digital infrastructure, investments, sustainable growth, innovative management, Uzbekistan's experience.

O'zbekiston Respublikasida hududlarni kompleks rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda hal qiluvchi o'rin tutadi. Har bir viloyat, tuman va shahar o'zining tabiiy, mehnat va ishlab chiqarish resurslariga ega bo'lib, ularni samarali iqtisodiy aylanishga jalb etish infratuzilma rivojiga bevosita bog'liqdir. Zamonaviy infratuzilma tizimi nafaqat iqtisodiy faoliyatning

uzluksizligini ta'minlaydi, balki ijtimoiy hayot sifatini oshiradi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va aholi daromadlarini ko'paytiradi. Shu jihatdan, infratuzilma loyihalarining samarali amalga oshirilishi O'zbekistonni raqobatbardosh va innovatsion rivojlanish bosqichiga olib chiqishning asosiy omili hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan qator strategik dasturlar, xususan "2022–2026-yillarda yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi", "Hududlarni kompleks rivojlantirish dasturi" hamda "Raqamli O'zbekiston–2030" konsepsiyasi infratuzilmani yangilash va modernizatsiya qilishga alohida e'tibor qaratmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev 2023-yil yanvar oyida o'tkazilgan yig'ilishda ta'kidlaganidek, "Hududlarning iqtisodiy salohiyatini oshirmasdan turib, mamlakat miqyosida barqaror o'sishga erishib bo'lmaydi". Shu maqsadda, 2017–2024-yillar davomida infratuzilma tarmoqlarida 2 mingdan ortiq yirik loyiha amalga oshirildi, ularning umumiy qiymati 65 milliard AQSH dollaridan oshdi.

O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining o'sish sur'ati 2024-yilda 6,2 foizni tashkil etdi, shundan 1,8 foiz bandi infratuzilma sohalaridagi faoliyat natijasidir. Bu raqamlarning o'ziyoq infratuzilmaning iqtisodiy o'sishdagi hissasini yaqqol ko'rsatadi. Ayniqsa, transport, energetika, kommunikatsiya, raqamli va ijtimoiy infratuzilma yo'nalishlarida olib borilayotgan islohotlar hududlar o'rtasidagi tafovutni kamaytirib, ishlab chiqarish salohiyatini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Transport infratuzilmasining rivoji mintaqaviy integratsiya va ichki bozorlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. 2020–2024-yillar oralig'ida mamlakat bo'ylab 10 ming kilometrdan ortiq avtomobil yo'llari ta'mirlandi va yangidan qurildi. Toshkent–Andijon avtomagistrali, Angren–Pop temiryo'l liniyasi, Toshkent–Samarqand–Buxoro–Xiva temiryo'l liniyasi modernizatsiyasi kabi yirik loyihalar natijasida nafaqat yuk va yo'lovchi tashish hajmi oshdi, balki turizm va ichki savdo hajmi ham sezilarli darajada ko'paydi.

Xususan, Toshkent–Andijon avtomagistrali orqali Farg‘ona vodiysining poytaxt bilan iqtisodiy aloqalari mustahkamlandi. Kamchiq dovonida qurilgan zamonaviy tunnel orqali yiliga 20 million tonnadan ortiq yuk o‘tkazilmoqda. Shuningdek, 2024-yilda Xitoy–Qirg‘iziston–O‘zbekiston temiryo‘li qurilishi bo‘yicha imzolangan bitim transport-logistika sohasida yangi davrni boshlab berdi. Ushbu loyiha ishga tushgach, yuk tashish yo‘nalishlari 20 foizga qisqaradi va tranzit yuk hajmi yiliga 15 million tonnaga yetadi.

Energetika sohasidagi infratuzilma loyihalari ham hududiy iqtisodiyotning yuragi sifatida qaraladi. 2017–2024-yillar oralig‘ida O‘zbekiston bo‘ylab 13 ta yangi issiqlik elektr stansiyasi, 5 ta quyosh elektr stansiyasi va bir nechta gidroenergetika ob‘ektlari ishga tushirildi. Talimarjon IES modernizatsiyasi natijasida ishlab chiqarish quvvati 800 MVt ga oshirilib, elektr ta‘minotidagi uzilishlar kamaydi. Buxoro va Navoiy viloyatlarida “Masdar” kompaniyasi tomonidan qurilgan quyosh elektr stansiyalari yiliga 1 milliard kVt·soat elektr ishlab chiqarmoqda. Hukumatning 2030-yilgacha mo‘ljallangan energetika strategiyasiga ko‘ra, qayta tiklanuvchi energiya ulushi umumiy ishlab chiqarishda 25 foizga yetkaziladi.

Energiya tarmoqlari modernizatsiyasi korxonalarning ishlab chiqarish barqarorligini ta‘minlab, eksport salohiyatini oshirmoqda. Shu bilan birga, yangi energiya infratuzilmasi ijtimoiy hayotga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Masalan, 2023-yilda elektr energiyasi bilan ta‘minlanish darajasi 99,6 foizga yetdi, bu esa uzoq hududlarda yashovchi 1,5 milliondan ortiq aholining yashash sharoitini yaxshilagan.

Raqamli infratuzilma rivoji zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim omillaridan biridir. “Raqamli O‘zbekiston–2030” strategiyasi asosida 2020–2024-yillarda mamlakat bo‘ylab 40 ming kilometr optik tolali internet tarmoqlari yotqizildi. 5 mingdan ortiq maktab, tibbiyot muassasalari va davlat idoralari yuqori tezlikdagi internet bilan ta‘minlandi. Natijada, elektron tijorat hajmi 2023-yilda 5

baravarga oshdi, axborot texnologiyalari sohasida esa 200 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi.

Raqamli xizmatlar joriy etilishi davlat boshqaruvi va biznes muhitini yanada shaffoflashtirdi. "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" orqali 450 dan ortiq turdagi xizmatlar elektron shaklda ko'rsatilmoqda. Bu, o'z navbatida, korrupsion omillarni kamaytirish va tadbirkorlar uchun qulay muhit yaratishga xizmat qilmoqda.

Ijtimoiy infratuzilma loyihalari ham hududiy rivojlanishning ajralmas qismi hisoblanadi. 2017–2024-yillar davomida mamlakat bo'ylab 2 500 dan ortiq yangi maktab, 400 ta kasb-hunar maktabi, 800 dan ortiq tibbiyot muassasasi qurildi yoki rekonstruksiya qilindi. Aholi sonining yillik o'sish sur'ati 1,7 foiz bo'lgan sharoitda bu loyihalar ijtimoiy xizmatlar sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

So'nggi yillarda "Yangi Andijon", "Yangi Toshkent", "Yangi Samarqand" kabi urbanistik loyihalar amalga oshirilmoqda. Ular aholining turmush darajasini oshirish, yangi turar joy massivlarini barpo etish, jamoat transporti tizimini yaxshilash hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Bunday loyihalar mamlakatning yangi iqtisodiy markazlarini shakllantirib, hududiy balansni muvozanatlashtiradi.

Infratuzilma loyihalari hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytirishda ham muhim rol o'ynamoqda. Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2017–2024-yillar oralig'ida jon boshiga to'g'ri keladigan YAIM bo'yicha farq 1,7 baravardan 1,3 baravargacha qisqargan. Qoraqalpog'iston Respublikasida 2017-yilda jon boshiga YAIM 5,8 mln so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda 14,6 mln so'mga yetdi. Shu bilan birga, Farg'ona vodiysi viloyatlarida yo'l va sanoat infratuzilmasining kengayishi natijasida 320 mingta yangi ish o'ri yaratildi.

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish manbalari ham turlicha. 2023-yilda bu yo'nalishga 8,4 milliard AQSH dollari miqdorida investitsiyalar yo'naltirildi, shundan 45 foizi xususiy sektor hissasiga to'g'ri keldi. Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlari asosida "Toshkent–Samarqand tezkor yo'li", "Zarafshon quyosh elektr stansiyasi", "Toshkent suv ta'minoti tizimi modernizatsiyasi" kabi loyihalar amalga oshirildi.

Shunga qaramay, infratuzilma rivojida ayrim tizimli muammolar ham mavjud. Ayrim chekka hududlarda transport va kommunal tarmoqlarning eskirganligi, elektr energiyasi uzilishlari, loyiha boshqaruvi tizimining yetarlicha raqamlashtirilmaganligi kabi muammolarni bartaraf etish dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Kelgusida "yashil infratuzilma" tamoyillarini keng joriy etish, raqamli boshqaruv tizimlarini kuchaytirish, mahalliy investitsiya markazlarini rivojlantirish hamda qurilish materiallari ishlab chiqarishni kengaytirish orqali bu kamchiliklarni bartaraf etish rejalashtirilmoqda.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, infratuzilma loyihalari nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki ijtimoiy barqarorlik, bandlik va hududiy muvozanatni ham kuchaytiradi. 2030-yilgacha mamlakatning barcha hududlarida zamonaviy transport, energetika, raqamli va ijtimoiy infratuzilma tizimlarini to'liq shakllantirish natijasida O'zbekiston YAIM o'sish sur'ati barqaror 7–8 foiz atrofida bo'lishi kutilmoqda.

Demak, infratuzilma loyihalari mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy modernizatsiya yo'liga olib chiqayotgan strategik drayver sifatida namoyon bo'lmoqda. Ular nafaqat iqtisodiy natijalarni, balki ijtimoiy adolat, hududiy tenglik va aholi farovonligini ta'minlashda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro'yxati

1. Karimov, I. A. (2011). *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.

2. Abdugʻaniev, A. A. (2019). *Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish nazariyalari va infratuzilma tahlili*. – Toshkent: TDIU nashriyoti.
3. Mamatov, Sh. R. (2020). *Hududlarni kompleks rivojlantirish siyosati va iqtisodiy mexanizmlar*. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Norqulov, M. M. (2018). *Oʻzbekiston iqtisodiyotini modernizatsiyalash jarayonida infratuzilma tizimining rivojlanishi*. – Toshkent: TDIU nashriyoti.
5. Tojiev, B. (2021). *Mintaqaviy iqtisodiyot va boshqaruv asoslari*. – Toshkent: “Iqtisod-moliya” nashriyoti.
6. Mirzayev, Sh. (2022). *Oʻzbekiston iqtisodiyotida investitsion siyosat va infratuzilma loyihalari*. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
7. Murodov, S. (2021). *Mintaqaviy raqobatbardoshlik va infratuzilma siyosati*. – Toshkent: TDIU nashriyoti.
8. Gʻafurova, Z. (2019). *Ijtimoiy infratuzilma va inson kapitali rivojlanishi*. – Toshkent: Maʼnaviyat nashriyoti.
9. Porter, M. E. (2008). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. – New York: Free Press.
10. Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. – New York: Columbia University Press.
11. Stiglitz, J. E., & Greenwald, B. (2014). *Creating a Learning Society: A New Approach to Growth, Development, and Social Progress*. – New York: Columbia University Press.